

WWF Ελλάς
Παγκόσμιο Ταμείο
για τη Φύση

Τηλ.: +30 210 331 4893
Fax: +30 210 324 7578
p.latsoudis@wwf.gr
www.wwf.gr

Φιλελλήνων 26
105 58 Αθήνα

Βασικές αρχές προστασίας και διαχείρισης του Εθνικού Πάρκου Πάρνηθας μετά την καταστροφική πυρκαγιά

Η πρόταση του WWF Ελλάς

Αθήνα, Ιούλιος 2007

Αποστολή του WWF Ελλάς είναι να διατηρήσει την πλούσια βιοποικιλότητα της Ελλάδας ως αναπόσπαστο στοιχείο της Μεσογείου και να εμποδίσει –και μακροπρόθεσμα να αντιστρέψει– την υποβάθμιση του περιβάλλοντος, στοχεύοντας στην αρμονική συνύπαρξη ανθρώπου και φύσης.

Διοικητικό Συμβούλιο WWF Ελλάς:
Πρόεδρος: Α. Δεσύπη
Αντιπρόεδρος: Β. Ζάβρας
Γενικός Διευθυντής: Δ. Καραβέλλας

Καταχωρισμένο ως:
WWF-World Wide Fund For Nature
WWF-Fondo Mondiale per la Natura
WWF-Fondo Mondial para la Naturaleza
WWF-Fonds Mondial pour la Nature
WWF-Welt Natur Fonds
Επίσης γνωστό ως World Wildlife Fund

Περιεχόμενα:

Εισαγωγή.....	σελ.3
1. Αποκατάσταση δασικής βλάστησης Εθνικού Πάρκου / Δρυμού Πάρνηθας.....	σελ.4-6
<i>Ήττια αντιδιαβρωτικά και αντιπλημμυρικά έργα.....</i>	<i>σελ.4</i>
<i>«Σκληρά» αντιπλημμυρικά έργα.....</i>	<i>σελ. 4</i>
<i>Φύτευση ξενικών ειδών (Ψευδακακία, αείλανθος κλπ).....</i>	<i>σελ.4</i>
<i>Διασφάλιση γενετικού υλικού φυτών της Πάρνηθας (με έμφαση στην Κ. Ελάτη).....</i>	<i>σελ.5</i>
<i>Τρόπος και χρόνος αναδασώσεων.....</i>	<i>σελ.5</i>
<i>Αποκατάσταση ελατοδάσους με διαδοχή και χρήση πρόδρομων ειδών.....</i>	<i>σελ.6</i>
2. Προστασία και διαχείριση χλωρίδας: Αυτόχθονα, ενδημικά και σπάνια φυτά. Μνημειώδη δέντρα.....	σελ.6
3. Προστασία και διαχείριση πανίδας: Ελαφοειδή και άλλα σπηλοφύρα.....	σελ.7-8
4. Προστασία και διαχείριση υπόλοιπης πανίδας.....	σελ.8
5. Προστασία και διαχείριση άλλων στοιχείων ιδιαίτερου ενδιαφέροντος.....	σελ.8
6. Διαχείριση-προστασία τοπίου.....	σελ.9
7. Υποδομές.....	σελ.9-10
<i>Αντιπυρική προστασία.....</i>	<i>σελ.10</i>
8. Διαχείριση επισκεπτών.....	σελ.11

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Με το παρόν κείμενο το WWF Ελλάς αποσκοπεί στο να **συνεισφέρει** στην έγκαιρη διαμόρφωση ενός νέου πλαισίου διαχείρισης του Ε.Π., τώρα που το απροσδόκητο γεγονός της μεγάλης πυρκαγιάς άλλαξε θεμελιώδη χαρακτηριστικά του.

Η αναφορά στο Εθνικό Πάρκο (Ε.Π.), και όχι μόνο στον Εθνικό Δρυμό (Ε.Δ.), ανταποκρίνεται στην υπό εξέλιξη διαδικασία θεσμοθέτησης του Εθνικού Πάρκου, το οποίο περιλαμβάνει μία περιοχή σημαντικά ευρύτερη του Εθνικού Δρυμού, ο οποίος και θα περιλαμβάνεται στον πυρήνα του Εθνικού Πάρκου.

Η μέχρι σήμερα διαχείριση του Ε.Δ. θα μπορούσε να χαρακτηριστεί πολύ καλή ιδιαίτερα αν συγκριθεί με άλλες προστατευόμενες περιοχές της χώρας και με δεδομένα τόσο το κοινωνικό πλαίσιο όσο και τις ποικίλες ανθρωπογενείς πιέσεις που δέχτηκε η περιοχή στο παρελθόν. Η επανεξέταση και ο επαναπροσδιορισμός της διαχείρισης επιβάλλεται ουσιαστικά από τις ανάγκες που δημιούργησε η μεγάλη πυρκαγιά αλλά και από τη διαπίστωση ότι το μέλλον του δρυμού μπορεί να ειπωθεί από την οπτική μιας κοινωνίας που αντιμετωπίζει πλέον τις προστατευόμενες περιοχές με έναν πιο ώριμο τρόπο, όπως απέδειξαν οι μαζικές αντιδράσεις μετά την πυρκαγιά. Μία σειρά άλλων παραγόντων, όπως η επέκταση του αστικού ιστού προς τον ορεινό όγκο, οι αυξανόμενες πιέσεις από τους επισκέπτες, οι αλλαγές στα είδη ορεινών δραστηριοτήτων, κοκ, επίσης επιδρούν στην οικολογική ισορροπία της περιοχής επιβάλλοντας την επανεξέταση και επικαιροποίηση των μέτρων προστασίας.

Ελπίζουμε ότι το κείμενο που ακολουθεί θα αποτελέσει μια αρχική βάση πάνω στην οποία θα «χτιστεί» από τους αρμόδιους φορείς ένα ολοκληρωμένο Σχέδιο Διαχείρισης που θα εξασφαλίζει, πάνω απ'όλα το μέλλον ενός πρότυπου Εθνικού Πάρκου που διατηρεί τα πολύτιμα χαρακτηριστικά του χωρίς να αναιρεί τη δυνατότητά του να προσφέρει τις παράλληλες «υπηρεσίες» του στην κοινωνία που το έχει μεγάλη ανάγκη.

Βάση θα πρέπει, οπωσδήποτε, να αποτελέσει και το «Σχέδιο Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Πάρνηθας». Αμοργιανιώτης Γεώργιος (Συντάκτης), Δασαρχείο Πάρνηθας, 1997.

Οι διατυπωμένες «βασικές αρχές διαχείρισης» συνοδεύονται από σύντομες και απλές επεξηγήσεις προκειμένου οι αρχές να γίνουν περισσότερο κατανοητές στο ευρύ κοινό.

1. Αποκατάσταση δασικής βλάστησης Εθνικού Πάρκου/Δρυμού Πάρνηθας.

Ήττια αντιδιαβρωτικά και αντιπλημμυρικά έργα

Η έλλειψη βλάστησης μετά την πυρκαγιά αφήνει το πολύτιμο δασικό έδαφος εκτεθειμένο στην ορμή των σύντομων και δυνατών καταιγίδων που χαρακτηρίζουν το μεσογειακό κλίμα. Το δασικό έδαφος ως αναπόσπαστο και πολύτιμο συστατικό του δάσους, προϊόν μακρόχρονων φυσικών διεργασιών, κινδυνεύει να παρασυρθεί ενώ πλημμυρικά φαινόμενα μπορεί να δημιουργηθούν προς τα κατάντη όπου βρίσκονται οι οικισμοί. Τα προβλήματα μπορούν να περιοριστούν με ήττια έργα συγκράτησης του εδάφους (που αποτελεί το φυτευτικό υπόβαθρο), των σπερμάτων και του νερού. Ξεκίνησε ήδη η διαδικασία κατασκευής κορμοδεμάτων, ξυλοφραγμάτων καθώς και κλαδοπλεγμάτων αποτελούμενων από κλαδιά και κορμίδια μεγάλων διαμέτρων που τοποθετούνται παράλληλα προς τις ισοψείς καμπύλες. Όλα τα υλικά θα προέλθουν από τους καμένους κορμούς, που θα κοπούν. Αυτό θα οδηγήσει παράλληλα και στην ταχύτερη αποσύνθεση του καμένου ξυλώδους όγκου. Για τον ίδιο λόγο έχουν προσωρινό χαρακτήρα.

Προτεινόμενα διαχειριστικά μέτρα:

- Θεωρούμε ορθή τη χρήση κορμοδεμάτων, ξυλοφραγμάτων καθώς και κλαδοπλεγμάτων για την συγκράτηση εδάφους-νερού-σπερμάτων.
- Σε όλα τα ήττια δασοτεχνικά αντιδιαβρωτικά μέτρα θα πρέπει να χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά ξύλα του καμένου δάσους, ΧΩΡΙΣ συνδετικά υλικά (πρόκες-σύρματα κλπ). Περιορισμένη χρήση συνδετικών υλικών θα μπορούσε να δικαιολογηθεί μόνο στα ξυλοφράγματα.

«Σκληρά» αντιδιαβρωτικά και αντιπλημμυρικά έργα

Εξαιτίας του θεσμοθετημένου χαρακτήρα της περιοχής ως Εθνικού Δρυμού και ως Προστατευόμενου Τοπίου Εξαιρετικού Κάλλους πρέπει να αποφεύγεται οποιαδήποτε μόνιμη αλλοίωση ή επέμβαση στο φυσικό τοπίο, κάτι που μπορεί να συμβεί από έργα με σκυρόδεμα.

Προτεινόμενα διαχειριστικά μέτρα:

- Να αποφευχθεί οποιοδήποτε αντιπλημμυρικό έργο περιλαμβάνει τη χρήση σκυροδέματος, σε όλη την έκταση του Εθνικού Πάρκου.

Φύτευση ξενικών ειδών (Ψευδακακία, Αείλανθος κλπ)

Η Πάρνηθα αποτελεί Εθνικό Δρυμό, ανήκει στο δίκτυο προστατευόμενων περιοχών NATURA 2000 της Ε.Ε., και περιλαμβάνεται στο υπό-σύσταση Εθνικό Πάρκο. Είναι ένας θεσμοθετημένος θύλακας διατήρησης της βιοποικιλότητας και όχι ένας απλός χώρος περιεριστικού πρασίνου. Διατηρεί επίσης πολύ συγκεκριμένο φυτο-γενετικό υλικό και σε καμία περίπτωση δεν επιτρέπονται πειραματισμοί με την εισαγωγή ξενικών ειδών που μπορεί να μολύνουν γενετικά την περιοχή ή ακόμα και να επικρατήσουν. Ειδικότερα πρέπει να επισημανθεί ότι ο κίνδυνος εξάπλωσης και κυριαρχίας αυτών των ειδών σε περιοχές που δεν υπάρχει έντονος ανταγωνισμός από άλλα είδη είναι μεγάλος.

Προτεινόμενα διαχειριστικά μέτρα:

- Να αποκλειστεί η φύτευση ξενικών ειδών. Εξαιρέση, υπό προϋποθέσεις, μπορεί να αποτελέσει ίσως η χρήση επιλεγμένου πρόδρομου είδους δέντρου για το ελατόδασος (βλ. παρακάτω υποκεφάλαιο: Αποκατάσταση ελατοδάσους με διαδοχή και χρήση πρόδρομων ειδών).

Διασφάλιση γενετικού υλικού φυτών της Πάρνηθας (με έμφαση στην Κεφαλληνιακή Ελάτη)

Η χλωρίδα της Πάρνηθας, της οποίας οι ψηλότερες κορυφές ξεπροβάλλουν πάνω από ένα ευρύτερο περιβάλλον πεδιάδων και χαμηλότερων βουνών, μπορεί να χαρακτηριστεί ως χλωρίδα αποκομμένου «νησιού» που έχει διαμορφώσει τα δικά της ξεχωριστά χαρακτηριστικά, προϊόντα μακρόχρονης απομόνωσης. Ως εκ τούτου, είναι πολύτιμη και δεν πρέπει να αλλοιωθεί.

Έχει ήδη συζητηθεί η φύτευση ενός ξενικού πρόδρομου είδους (Μαύρη Πεύκη) προκειμένου να ευνοηθεί αργότερα η ανάπτυξη των σχετικά σκιοφύτων ελάτων. Υπάρχουν ωστόσο σοβαρές ενδείξεις από άλλα ελληνικά βουνά (π.χ. Μαίναλο) ότι τα 3ετή-4ετή δενδρύλλια ελάτης ενδεχομένως ν' αντεπεξέλθουν και χωρίς τη σκιά πρόδρομων ειδών, αν φυτευτούν σε κατάλληλες θέσεις.

Παρά το ότι η άμεση χρησιμοποίηση έτοιμων φυταρίων ελάτης άλλων περιοχών σημαίνει κέρδος μόνο 1-2 ετών (όση η ηλικία των φυταρίων), το χρονικό αυτό διάστημα είναι αμελητέο σε σύγκριση με τις πολλές δεκαετίες που απαιτούνται για την επαναδημιουργία του ελατοδάσους. Αντίθετα, η οικολογική ζημιά θα είναι ανυπολόγιστη καθώς με τον τρόπο αυτόν θα ακυρωθεί ο χαρακτήρας του Εθνικού Δρυμού που αντί να διατηρεί την πραγματική φυσική κληρονομιά της περιοχής, θα μετατραπεί σε έναν πειραματικό «κήπο».

Ως πιο δόκιμη λύση για τη διασφάλιση του γενετικού υλικού της Πάρνηθας με ταυτόχρονη παραγωγή φυτευτικού υλικού θεωρείται από το WWF Ελλάς η πρόταση των ερευνητών του ΙΜΔΟ&ΤΔΠ (Ινστιτούτο Μεσογειακών Δασικών Οικοσυστημάτων και Τεχνολογίας Δασικών Προϊόντων) η οποία αναπτύχθηκε σε συνεργασία με το τμήμα Βιολογίας του Ε.Κ.Π.Α.. Η συγκεκριμένη πρόταση προτείνει τη δημιουργία τράπεζας σπερμάτων και την «εκτός τόπου» (ex situ) διατήρηση των παραγόμενων φυταρίων.

Προτεινόμενα διαχειριστικά μέτρα:

- Προτείνεται η δημιουργία μιας τράπεζας σπερμάτων για τη διαφύλαξη του γενετικού υλικού αλλά και φυτώριο για την αναπαραγωγή φυτών (κυρίως δενδρυλλίων Κεφαλληνιακής Ελάτης), ώστε να χρησιμοποιηθούν δυνητικά σε φυτεύσεις σε 3-4 χρόνια από φέτος.

Τρόπος και χρόνος αναδασώσεων

Το δάσος Χαλεπίου Πεύκης, όπως και το μικτό δάσος Χαλεπίου Πεύκης-Δρυός είναι γνωστό ότι μπορεί να αναγεννηθεί μετά από φωτιά (εφόσον δεν μεσολαβήσει σύντομα δεύτερη πυρκαγιά ή έντονη βόσκηση). Η τεχνητή αναδάσωση μπορεί να προκαλέσει άσκοπη και επιζήμια καταπάτηση και συμπίεση του εδάφους και των αρτιφύτρων. Οι θάμνοι του υπωρόφου όλων των δασών της περιοχής μπορούν να πρεμνοβλαστήσουν σύντομα προσφέροντας εναλλακτικές πηγές τροφής στα άγρια οπληφόρα.

Πρόβλημα αποτελεί οπωσδήποτε η αναγέννηση του ελατοδάσους που αναπτύσσεται σε μια ζώνη χαμηλού κινδύνου για πυρκαγιές. Τα δέντρα εδώ δεν διακρίνονται από μηχανισμούς αντιμετώπισης της φωτιάς και αναγέννησης μετά από αυτήν.

Συστήνεται (αφού διασφαλιστεί το λιγιστό χώμα) ν' αφαιρεθεί η φύση να πρασινίσει το βουνό τις πρώτες τρεις βλαστητικές περιόδους και να πραγματοποιηθούν οι κύριες αναδασωτικές ενέργειες από την τέταρτη και κυρίως από την πέμπτη βλαστητική-φυτευτική περίοδο. Κατ' αυτόν τον τρόπο:

1. Θα διαπιστωθεί τι μπορεί να προσφέρει από μόνη της η φύση (αναπαραγωγικό υλικό που έχει διασωθεί στην περιοχή είτε με τη μορφή σπόρων, είτε προφυλαγμένων οφθαλμών στα πρέμνα και τα υπόγεια αποταμιευτικά μέρη).
2. Θα αυξηθεί η βοσκήσιμη ύλη και θα μειωθεί η ένταση της βόσκησης στις αναδασωμένες εκτάσεις από τα ελάφια.

Η χρήση αναδασωτικών μέτρων από την πρώτη κιόλας φυτευτική περίοδο, θα μπορούσε να γίνει μόνο πιλοτικά, σε μικρή έκταση και σε διάφορες θέσεις, για να διερευνηθούν οι επιπτώσεις της βοσκής από τους πληθυσμούς του ελαφιού, αλλά και για να εκτιμηθεί η επιτυχία διαφόρων μεθόδων και φυτευτικών υλικών.

Προτεινόμενα διαχειριστικά μέτρα:

- Να μη γίνουν πουθενά μαζικές αναδασωτικές ενέργειες μέχρι το φθινόπωρο του 2010.

- Στη ζώνη των θερμόβιων κωνοφόρων (το υψόμετρο της οποίας ποικίλει ανάλογα με την έκθεση και τις ειδικές συνθήκες κάθε πλαγιάς) να μην πραγματοποιηθεί καμία αναδασωτική ενέργεια.
- Να δοθεί ιδιαίτερη μέριμνα στα φυλλοβόλα δένδρα που μπορεί να διατηρούν τη ζωτικότητά τους.
- Φυτεύσεις με πρόδρομα είδη θα μπορούσαν να γίνουν μόνο πιλοτικά στη ζώνη της Ελάτης την περίοδο 2007-2010.
- Να εντατικοποιηθούν οι έλεγχοι και η φύλαξη για την αποφυγή της βόσκησης σε όλες τις αναδασωτέες εκτάσεις.

Αποκατάσταση ελατοδάσους με διαδοχή και χρήση πρόδρομων ειδών

Η χρήση Μαύρης Πεύκης *Pinus nigra* ως πρόδρομου είδους έχει ήδη προταθεί από πολλούς δασολόγους καθώς και στην Ανακοίνωση Τύπου 9/7/2007: «Δηλώσεις Υπουργού ΠΕΧΩΔΕ κ. Γιώργου Σουφλιά σχετικά με τα μέτρα για την αποκατάσταση των καμένων εκτάσεων του ορεινού όγκου της Πάρνηθας». Το είδος δεν είναι αυτοφυές στην περιοχή. Ωστόσο έχει φυτευτεί στο παρελθόν χωρίς να παρουσιάσει επεκτατικές τάσεις (όπως για παράδειγμα στις πλαγιές κοντά στο Μπάφι). Αντίθετα, στον υπώροφο των φυτειών αναγεννήθηκαν δενδρύλλια ελάτης. Επίσης το είδος δεν συγγενεύει στενά με κάποιο αυτοφυές είδος της περιοχής που στην αντίθετη περίπτωση θα επιφύλασσε κινδύνους υβριδισμών. Ωστόσο, μεγάλη προσοχή πρέπει να δοθεί στην επιλογή του φυτευτικού υλικού μιας και υπάρχουν διαφοροποιήσεις (οικότυποι) ανάλογα με την περιοχή προέλευσης των Μαυρόπευκων. Για παράδειγμα, δενδρύλλια Μαύρης Πεύκης προερχόμενα από τη Βόρεια Πίνδο έχουν διαφορετικές απαιτήσεις αλλά και χαρακτηριστικά σε σχέση με δενδρύλλια που προέρχονται από τον Ταΰγετο. Ο οικότυπος των ειδών είναι ίσως το σημαντικότερο κριτήριο για την επιτυχία αναδασώσεων με πρόδρομα είδη.

Επειδή το είδος δεν είναι αυτοφυές στην περιοχή, θα έπρεπε, να χρησιμοποιηθεί μόνο σε όσα σημεία αποδειχθεί ότι είναι αδύνατη η απευθείας εγκατάσταση φυταρίων ελάτης.

Προτεινόμενα διαχειριστικά μέτρα:

- Η χρήση Μαύρης Πεύκης ως πρόδρομου είδους, για τη σταδιακή εγκατάσταση της Κεφαλληνιακής ελάτης στη σκιά της, να γίνει μόνον εφόσον αποδειχθεί ότι καμία από τις πιλοτικές εφαρμογές για την απ' ευθείας εγκατάσταση της ελάτης δεν είχε επιτυχία.

2. Προστασία και διαχείριση χλωρίδας: Αυτόχθονα, ενδημικά και σπάνια φυτά, μνημειώδη δέντρα.

Η πλούσια χλωρίδα της Πάρνηθας περιλαμβάνει πολλά (92) ενδημικά είδη φυτών. Αρκετά από αυτά έχει αναφερθεί ότι απειλούνται λόγω ανθρώπινων δραστηριοτήτων στις περιοχές εξάπλωσης (π.χ. Παιώνια, Κόκκινος Κρίνος, Σκαμπιόζα Υμηττού κ.ά.)*

Διάσπαρτα σε όλη την Πάρνηθα υπάρχουν επίσης μεμονωμένα δέντρα «μνημειακού χαρακτήρα». Ως τέτοια θεωρούνται δέντρα μεγάλης ηλικίας (υπερ-αιωνόβια) ή διαστάσεων ή ασυνήθιστης μορφής ή σπάνια στην περιοχή. Τα δέντρα αυτά δεν έχουν απογραφεί συστηματικά και θα μπορούσαν να κινδυνέψουν από πυρκαγιές, αστάθεια εδάφους κλπ.

*Aplada E., Th Georgiadis, A. Tiniakou and M. Theocharopoulos 2007. *Phytogeography and ecological evaluation of the flora and vegetation of Mt Parnitha (Attica, Greece)*. Edinburgh Journal of Botany, 64: 185-207

Προτεινόμενα διαχειριστικά μέτρα:

- Εκπόνηση ειδικών διαχειριστικών σχεδίων για τα αυτόχθονα, ενδημικά και σπάνια φυτά, όπως επίσης και για τα «μνημειώδη δέντρα», στο πλαίσιο ενός νέου συνολικού διαχειριστικού σχεδίου της Πάρνηθας.

3. Προστασία και διαχείριση πανίδας: Ελαφοειδή και άλλα οπληφόρα

Προκειμένου να επιτευχθεί η προστασία και σωστή διαχείριση του πληθυσμού των άγριων οπληφόρων της Πάρνηθας θα πρέπει να γίνεται παρακολούθηση των εποχικών μετακινήσεων, του μεγέθους, της πυκνότητας και της τάσης των πληθυσμών του Κόκκινου Ελαφιού (*Cervus elaphus*), του Αγριοκάτσικου (*Capra aegagrus*) και του Ζαρκαδιού (*Capreolus capreolus*) τουλάχιστον σε ετήσια βάση.

Απαιτείται επίσης η παρακολούθηση των επιπτώσεων της βόσκησης των άγριων οπληφόρων στη χλωρίδα και στη βλάστηση της περιοχής, όπως επίσης και της χρήσης των περιοχών πλησίον των οδικών αξόνων, οι παρόδιοι φράκτες των οποίων παρουσιάζουν κενά και μπορεί να επιτρέψουν ατυχήματα μεταξύ ζώων και αυτοκινήτων.

Η προσωρινή φροντίδα μεμονωμένων ατόμων που αντιμετωπίζουν πρόσκαιρα προβλήματα (ορφανά, άρρωστα, εξασθενημένα κλπ ζώα) προτείνεται να γίνεται σε ειδικά διαμορφωμένο χώρο που θα βρίσκεται εντός των ορίων του Ε.Π. ώστε να αποφεύγεται η αγχογόνος διαδικασία μεταφοράς αλλά και να διατηρούνται τα ζώα σε ένα περιβάλλον οικείο που θα περιορίζει το στρες.

Η προσφορά βοήθειας στα ζώα από τον άνθρωπο είναι αντίθετη με την ουσία μιας φυσικής προστατευόμενης περιοχής που κατοχυρώνεται θεσμικά ως ζωντανό παράδειγμα φυσικών λειτουργιών. Δεν συνιστάται η παροχή οποιασδήποτε μορφής βοήθειας (παροχή τροφής-νερού-βιταμινών) διότι δεδομένης της απουσίας θηρευτών η ενίσχυση του πληθυσμού μπορεί εύκολα να οδηγήσει σε υπερπληθυσμό εξαιτίας της μείωσης της φυσικής θνησιμότητας. Κατ'εξάιρση, μπορεί με απόφαση του Φορέα Διαχείρισης και έπειτα από εμπειριστατωμένη πρόταση να παρασχεθεί πρόσκαιρη βοήθεια σε περιπτώσεις μεγάλων προβλημάτων (επιδημία, εξαιρετικά καιρικά φαινόμενα κλπ).

Οι εισαγωγές ζώων (όπως και φυτών) αποτελούν απαράδεκτο διαχειριστικό μέτρο για ένα Εθνικό Πάρκο, τόσο γιατί αντίκειται στην ουσία του, όσο και γιατί υπάρχουν αναρίθμητα πλέον παραδείγματα σοβαρών οικολογικών προβλημάτων που έχουν προκύψει στο φυσικό περιβάλλον. Εισαγωγή ατόμων του ίδιου είδους και οπωσδήποτε υποείδους θα μπορούσε να γίνει μόνο εφόσον διατυπωθεί εμπειριστατωμένη πρόταση αποφυγής αιμομιξιών ή κινδύνου αφανισμού του τοπικού πληθυσμού. Σε αυτές τις περιπτώσεις η προέλευση των ζώων πρέπει να αφορά πληθυσμούς με τα κοντινότερα χαρακτηριστικά σε αυτά των ζώων της Πάρνηθας. Η συγκεκριμένη παρέμβαση μπορεί να δικαιολογηθεί μόνο εξαιτίας της ήδη τεκμηριωμένης εισαγωγής ελαφιών στην Πάρνηθα από άλλες ευρωπαϊκές περιοχές.

Απομάκρυνση μεμονωμένων ατόμων ή ομάδων θα μπορούσε να γίνει μόνο εφόσον διατυπωθεί εμπειριστατωμένη πρόταση που δικαιολογεί την «αφαίμαξη» του μικρού, ούτως ή άλλως πληθυσμού. Η επίδραση των ελαφιών στη βλάστηση θα έπρεπε να αξιολογείται τόσο με γνώμονα τους κινδύνους και τον βαθμό περιορισμού της δασικής βλάστησης, όσο και την παραδοχή ότι το Κόκκινο Ελάφι είναι ιθαγενές είδος με μακρόχρονη συνεχή παρουσία σε αυτή την μεσογειακή περιοχή και δεν έχει δημιουργήσει ποτέ τεκμηριωμένο πρόβλημα στην τοπική βλάστηση. Ενδεικτικά αναφέρεται ο πληθυσμός του Κορσικάνικου Κόκκινου Ελαφιού *Cervus elaphus corsicanus*, που με πυκνότητες 25-26 ζώα / 100εκτάρια, δεν δημιουργεί πρόβλημα στη βλάστηση της Σαρδηνίας. Η Σαρδηνία, ως περιοχή με βλάστηση μεσογειακού τύπου, περιέχει πληθώρα αείφυλλων πλατύφυλλων θάμνων παρέχοντας όλο το χρόνο άφθονη τροφή στα ελάφια. Σε κάθε περίπτωση θα πρέπει να εξετάζεται και ο ρόλος της βόσκησης από τα ελάφια στην ευνοϊκή οπισθοδρόμηση της διαδοχής φυτοκοινωνιών και στην αύξηση της βιοποικιλότητας.

Όπως είναι διαπιστωμένο από πολλούς φορείς τα κρούσματα παράνομης θήρας των ελαφιών είναι αρκετά διαδεδομένα, και εικάζεται ότι λειτουργεί ένα οργανωμένο σύστημα θήρας και εμπορίας των ζώων. Μετά την καταστροφική πυρκαγιά πολλά από τα ζώα έχουν εκτοπιστεί από τους βιοτόπους τους, και αναμένεται ότι τα όποια κρούσματα λαθροθηρίας θα ενταθούν. Προς αντιμετώπισή τους επιβάλλεται η εντατικοποίηση των σχετικών μέτρων φύλαξης.

Προτεινόμενα διαχειριστικά μέτρα:

- Συνέχιση της εφαρμογής της απογραφής πληθυσμού που έχει ήδη ξεκινήσει από το WWF Ελλάς με τη συνεργασία του Δασαρχείου Πάρνηθας και του Φορέα Διαχείρισης του Εθνικού Πάρκου.

- Οργάνωση και εφαρμογή σχεδίου παρακολούθησης των επιπτώσεων της βόσκησης των ελαφιών στη χλωρίδα και στη βλάστηση.
- Συνεκτίμηση της πιθανής συνεισφοράς των άγριων σπληφόρων στην οπισθοδρόμηση της διαδοχής κάποιων φυτοκοινωνιών που μπορεί να οδηγήσει σε αύξηση της βιοποικιλότητας.
- Παρακολούθηση κατάστασης και συντήρηση παρόδιου φράκτη ΠΑΘΕ.
- Δημιουργία χώρου περιθάλαψης-Α' βοηθειών εντός των ορίων του Ε.Π.
- Απομάκρυνση μεμονωμένων ατόμων ή ομάδων θα μπορούσε να γίνει μόνο εφόσον διατυπωθεί εμπειριστατωμένη πρόταση που να τη δικαιολογεί επαρκώς.
- Να γίνει σήμανση και ενημέρωση για τον τρόπο που οι επισκέπτες στον Ε.Δ. πρέπει να συμπεριφέρονται ως προς τα άγρια ζώα καθώς και για τους κινδύνους που εμπεριέχονται στην επαφή των επισκεπτών/διερχόμενων οχημάτων με τα άγρια ζώα του Ε.Δ.
- Να γίνει προειδοποιητική σήμανση που αφορά στην απαγόρευση του κυνηγιού των σπληφόρων.
- Εντατικοποίηση της φύλαξης εντός των ορίων του πυρήνα του Εθνικού Πάρκου από τον Φορέα Διαχείρισης και το Δασαρχείο.
- Συνεργασία με την Ομοσπονδιακή Θηροφυλακή για τη φύλαξη στα όρια του Εθνικού Πάρκου και στις περιοχές που γειτνιάζουν με οικισμούς.
- Ενημέρωση του κοινού και δημιουργία συστήματος διαχείρισης και εξακρίβωσης καταγγελιών για παράνομη θήρα.

4. Προστασία και διαχείριση υπόλοιπης πανίδας

Ειδικές διαχειριστικές ενέργειες θα πρέπει να προβλεφθούν μέσα από την εκπόνηση ειδικών διαχειριστικών σχεδίων για την πανίδα της περιοχής που πρέπει να αναθεωρούνται κάθε 5-10 χρόνια.

Προτεινόμενα γενικά διαχειριστικά μέτρα:

- Παρακολούθηση και καταγραφή ακριβούς θέσης αναπαραγωγής σπάνιων, ασυνήθιστων και απειλούμενων ειδών με σκοπό την ανάληψη ειδικών μέτρων προστασίας τους.
- Τοπικές και περιοδικές απαγορεύσεις πρόσβασης ή ανάπτυξης υπαίθριων δραστηριοτήτων για την αποφυγή ενόχλησης σπάνιων και απειλούμενων ειδών (π.χ. αρπακτικά πουλιά, νερόλακκοι αναπαραγωγής αμφιβίων-υδρόβιων ασπόνδυλων).
- Η ταχύτητα κίνησης σε όλους τους δρόμους του δρυμού να μην ξεπερνά τα 50 χλμ/ώρα ώστε να αποφεύγονται τα ατυχήματα με διερχόμενα ζώα.

5. Προστασία και διαχείριση άλλων στοιχείων ιδιαίτερου ενδιαφέροντος

Αναπόσπαστο και θεμελιώδες συστατικό του δρυμού αποτελούν τα γεωμορφολογικά στοιχεία τα οποία μπορούν να αλλοιωθούν ακόμη και με «ήπιες» επεμβάσεις. Αντίστοιχα, τα στοιχεία ιστορικού-αρχαιολογικού-πολιτιστικού ενδιαφέροντος (φρούρια, φρυκτωρίες, βυζαντινά μνημεία, ξωκλήσια κλπ) εκτός από την αυτονόητη και αδιαπραγμάτευτη ανάγκη διατήρησής τους μπορεί να επαυξάνουν τις συνολικές αξίες της προστατευόμενης περιοχής.

Προτεινόμενα διαχειριστικά μέτρα:

- Εκπόνηση ειδικών διαχειριστικών σχεδίων για τα στοιχεία γεωμορφολογικού ενδιαφέροντος (σπήλαια – βάραθρα - βραχώδεις σχηματισμοί κλπ).
- Εκπόνηση ειδικών διαχειριστικών σχεδίων για τα στοιχεία ιστορικού-αρχαιολογικού-πολιτιστικού ενδιαφέροντος.

Τα ειδικά αυτά διαχειριστικά σχέδια μπορούν να συμπεριλαμβάνονται στο νέο συνολικό διαχειριστικό σχέδιο της Πάρνηθας.

6. Προστασία και διαχείριση τοπίου

Η «φυσικότητα» πρέπει να θεωρείται η πολυτιμότερη αξία του Εθνικού Πάρκου. Η ανθρώπινη παρέμβαση στο Πάρκο αφορά κυρίως την αλλοίωση της φυσικότητας, ιδιαίτερα μέσω των μόνιμων κατασκευών. Δεν θα έπρεπε να θεωρείται αμελητέο το «κοινό αίσθημα» που αντιλαμβάνεται από τη μια σωρεία απαγορεύσεων για κάθε επισκέπτη/χρήστη της προστατευόμενης περιοχής και από την άλλη μεγάλες έως «μεγαλειώδεις» κατασκευές στην καρδιά της (Μον Παρνές, Ξενία, πύργος τηλεπικοινωνιών, κτίρια δασαρχείου κλειστά στο κοινό, πάρκο κεραιών κ.ά.).

Στις περιφερειακές ζώνες οι πυλώνες ΔΕΗ προκαλούν αισθητική αλλοίωση ενώ επιφυλάσσουν αντικειμενικούς κινδύνους έναρξης δασικών πυρκαγιών που οφείλονται σε σπινθηρισμούς.

Προτεινόμενα διαχειριστικά μέτρα:

- **Κατασκευές που βεβηλώνουν τη φυσικότητα του τοπίου θα πρέπει να απομακρυνθούν** (Ξενία, Βίλλα Παπαδόπουλου, εγκαταλελειμμένα κτίρια Αέρα, εγκαταλελειμμένες εγκαταστάσεις ΣΕΓΑΣ, εγκαταλελειμμένες περιφράξεις κ.ο.κ.).
- **Δρόμοι με απότομες κλίσεις, οι οποίοι εκτός από την πρόκληση διάβρωσης του εδάφους, διακόπτουν και τη φυσική συνέχεια του φυσικού τοπίου θα έπρεπε να κλείσουν και να εγκαταλειφθούν** (π.χ. ο νέος δρόμος Ντράσιζα - Μαυρόρεμα που ανοίχτηκε τις ημέρες της πυρκαγιάς ή ο παλιότερος δρόμος που ξεκινά από τον περιφερειακό ασφαλτόδρομο κορυφών και κατευθύνεται προς Λοιμικό ο οποίος επίσης διανοίχτηκε ξανά τις ημέρες της πυρκαγιάς).
- **Εναέρια καλώδια ηλεκτρικού ρεύματος και τηλεπικοινωνιών θα έπρεπε να απομακρυνθούν** όπου η χρήση τους μπορεί να αντικατασταθεί από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας.
- **Εκπόνηση μελέτης για τη διαχείριση των πυλώνων ΔΕΗ που διασχίζουν περιφερειακές ζώνες του δρυμού** ώστε να αποφευχθεί τόσο ο κίνδυνος πυρκαγιών όσο και η αισθητική αλλοίωση του τοπίου.
- **Να περιοριστεί ο αριθμός των εγκατεστημένων κεραιών** δεδομένου ότι η σύγχρονη τεχνολογία μπορεί να περιορίσει τον όγκο και τον αριθμό των κατασκευών.
- **Σε κάθε περίπτωση να απαγορευτούν οι νέες κατασκευές στον πυρήνα του Πάρκου, ενώ η αναγκαιότητά τους πρέπει να εξετάζεται προσεκτικά και στις μεταβατικές ζώνες.**

7. Υποδομές

Οι διάφορες μορφές υποδομών πρέπει να αποτελέσουν αντικείμενο νέου διαχειριστικού σχεδίου που θα λαμβάνει υπόψη τις αλλαγές στο περιβάλλον του βουνού.

Η μεγάλη πυρκαγιά (27/6/2007-8/7/2007) έπληξε βασικούς χώρους αναψυχής της Πάρνηθας (Αγία Τριάδα, Παλαιοχώρι, Γαϊδουρόβρυση, Βιλιάνι κ.α.) και άφησε ανέπαφους άλλους (Μόλα, Μετόχι). Ο διασωθείς χώρος δασικής αναψυχής στο Μετόχι έχει εκ των πραγμάτων καταργηθεί μια και βρίσκεται χαμηλά, σε πευκοδάσος, ενώ ο μεγαλύτερος πόλος έλξης των επισκεπτών της Πάρνηθας είναι τα ελατοδάση και τα πλούσια πευκοδάση Τατοΐου. Από την άλλη, ο

διασωθείς δημοφιλής χώρος δασικής αναψυχής της Μόλας αποτελεί βασικό βιότοπο των ελαφιών. Συνεπώς μετά την πυρκαγιά προκύπτει θέμα ανταγωνισμού μεταξύ των λειτουργιών της περιοχής ως χώρου Δ.Α. και ως καταφυγίου των ελαφιών.

Στον πυρήνα του Εθνικού Πάρκου υπάρχουν ήδη 4 διαμορφωμένοι χώροι για τη σίτιση/ανεφοδιασμό των επισκεπτών. Παράλληλα εκατοντάδες ταβέρνες και καφετέριες λειτουργούν στα όρια του Ε.Π., σε κάθε κατεύθυνση γύρω από τους πρόποδες του. Οι υπάρχουσες υποδομές διανυκτέρευσης τόσο στην καρδιά του δρυμού (ορειβατικά καταφύγια Μπάφι και Φλαμπούρι, Κυκλάμινα, Μον Παρνές) όσο και στα περιθώριά του σχηματίζουν ήδη ένα πυκνό δίκτυο προσφερόμενων σχετικών υπηρεσιών που επιβάλλουν την αποφυγή νέων.

Το πεδίο του Εθνικού Πάρκου προσφέρεται για αναρίθμητες διαδρομές και περιπλανήσεις πεζή. Ωστόσο για πολλές κατηγορίες ανθρώπων (όπως παιδιά, ηλικιωμένοι, Α.Μ.Ε.Α.) απαιτείται η παροχή υποδομής για τη μεταφορά τους σε κάποια επιλεγμένα σημεία. Ενδεικτικές διαδρομές μέσω συγκοινωνίας μπορεί να είναι: 1. Αχαρναί-Μετόχι-Αγ. Τριάδα-Μον Παρνές-Μπάφι-Φλαμπούρι και 2. Θρακομακεδόνες-Βαρυμπόμπη-είσοδος κτήματος Τατοΐου. Η σημερινή χρήση του βασικού ασφαλτόδρομου (Μετόχι-Μον Παρνές) γίνεται ανεξέλεγκτα από μεγάλο αριθμό Ι.Χ. που κινούνται με μεγάλες ταχύτητες καθ'όλο το 24ωρο. Ο μεγαλύτερος αριθμός οχημάτων κατευθύνεται στο Μον Παρνές (το οποίο ωστόσο εξυπηρετείται παράλληλα από τακτικότητα δρομολόγια τηλεφερίκ) ενώ κομβοί αυτοκινήτων δημιουργούν και τα Ι.Χ. των μεμονωμένων κυρίως εργαζομένων σε όλες τις εγκαταστάσεις του Ε.Π. Εκτός από τις άμεσες επιπτώσεις στην πανίδα (ο κατάλογος των αναπόφευκτων ατυχημάτων πρόσκρουσης περιλαμβάνει από μικρά ερπετά έως και Αγριοκάτσικα!), την ενόχληση του ημερήσιου κύκλου των ζώων, τη ρύπανση και ηχορύπανση, τίθεται και το θέμα της παραδειγματικής και υποδειγματικής διαχείρισης που σέβεται τις ανάγκες του περιβάλλοντος που, φυσικά, δεν συνάδει με την ανεξέλεγκτη χρήση Ι.Χ.

Προτεινόμενα διαχειριστικά μέτρα:

- Οι διάφορες μορφές υποδομών θα πρέπει να αποτελέσουν αντικείμενο νέου διαχειριστικού σχεδίου που θα λαμβάνει υπόψη τις αλλαγές στο περιβάλλον του βουνού.
- Προσωρινός αποκλεισμός των επισκεπτών από τον χώρο Δ.Α. Μόλας για ένα τουλάχιστον έτος και αναθεώρηση της απαγόρευσης κάθε χρόνο και μέχρι την αποκατάσταση των καμένων περιοχών.
- Αναθεώρηση της ολοκληρωμένης μελέτης σήμανσης που έχει ήδη συνταχθεί με φροντίδα του WWF Ελλάς και με τη συνεργασία του Δασαρχείου και του Φορέα Διαχείρισης Πάρνηθας και εφαρμογή της.
- Συγκοινωνιολογική μελέτη προκειμένου να υπάρξει υποδομή μέσω μαζικής συγκοινωνίας για τους επισκέπτες του Πάρκου.

Αντιπυρική προστασία

Υιοθετώντας ακόμη και την αρχή ότι «τα μεσογειακά δάση είναι προσαρμοσμένα στις πυρκαγιές» δεν μπορεί να αγνοηθεί το γεγονός ότι οι δασικές πυρκαγιές δημιουργούν μεγάλα προβλήματα (σχεδόν ανεπανόρθωτα όταν είναι επανειλημμένες), ότι το μεγαλύτερο μέρος των δασών της Πάρνηθας ανήκει στις «περιοχές υψηλού κινδύνου για πυρκαγιές» και το ότι οι πυρκαγιές σήμερα ξεπερνούν το καθεστώς ενός απλού φυσικού φαινομένου αφού ο μεγαλύτερος αριθμός τους ξεκινά από ανθρωπογενή αίτια.

Για το ζήτημα της αντιπυρικής προστασίας της Πάρνηθας το WWF Ελλάς έχει καταθέσει από καιρό σχετική μελέτη και προτάσεις (βλ. WWF Ελλάς 1999. Μελέτη αντιπυρικής προστασίας του όρους Πάρνηθα. Ευθ. Κοκμοτός, Δασολόγος, Βασ. Κόντου, Μ. Sc. Δασολόγος, Αθήνα, σελ. 103 σελ.) Προτείνεται η αξιοποίηση των προτάσεων της μελέτης.

Προτεινόμενα διαχειριστικά μέτρα:

- Ανάπτυξη σύγχρονων μεθόδων ανίχνευσης και τηλεπισκόπησης πυρκαγιών.
- Ανάπτυξη δικτύου αξιοποίησης εθελοντικής προσφοράς για την πρόληψη, καταστολή και έλεγχο αναζωπυρώσεων σε περιπτώσεις δασικών πυρκαγιών στην περιοχή, σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία (Ν.998/79).
- Μόνιμη στελέχωση των πυροφυλακίων της Πάρνηθας κατά τις πυρικές περιόδους και ανάπτυξη δικτύου πυροφυλακίων που θα καλύπτουν όλη την περιοχή.
- Μελέτη και παρακολούθηση χωματερών στην ευρύτερη περιοχή της Πάρνηθας.

- Εκπόνηση ειδικής μελέτης για την αποφυγή πυρκαγιών από τα εναέρια καλώδια ΔΕΗ του Πάρκου.
- Απομάκρυνση καύσιμης ύλης εκατέρωθεν του υπάρχοντος οδικού δικτύου.
- Διάνοιξη αντιπυρικών λουρίδων μόνο σε περιοχές εξαιρετικά υψηλού κινδύνου για πυρκαγιές και μόνο μετά από ειδική μελέτη, ακολουθώντας δύο τουλάχιστον βασικές αρχές:
  1. Ήπιες κλίσεις ώστε να αποφεύγεται η διάβρωση του εδάφους
  2. Αποφυγή απόλυτων γεωμετρικών σχημάτων (αλλά υιοθέτηση ανοιγμάτων ακανόνιστου σχήματος και μορφής) ώστε να εντάσσονται αρμονικότερα στο τοπίο.

8. Διαχείριση επισκεπτών

Η διαχείριση των επισκεπτών θα πρέπει οπωσδήποτε να αποτελέσει αντικείμενο νέου διαχειριστικού σχεδίου που θα λαμβάνει υπόψη τις αλλαγές στο περιβάλλον του βουνού.

Η πλειοψηφία των επισκεπτών σήμερα κυκλοφορεί στον Εθνικό Δρυμό με τα ΙΧ αυτοκίνητά της. Αυτό έχει ως συνέπεια την όχληση ή και την ακούσια θανάτωση της πανίδας, την ηχορύπανση, την ατμοσφαιρική ρύπανση, τον αυξημένο κίνδυνο πυρκαγιάς, τη δυσχέρεια ελέγχου και προστασίας του δρυμού και την αυξημένη επικινδυνότητα της χρήσης των οδικών αξόνων από ποδηλάτες κλπ.

Προτεινόμενα αρχικά διαχειριστικά μέτρα

- Η διαχείριση επισκεπτών, της κίνησης και των δραστηριοτήτων τους θα πρέπει οπωσδήποτε να αποτελέσουν αντικείμενο νέου διαχειριστικού σχεδίου που θα λαμβάνει υπόψη τις αλλαγές στο περιβάλλον του βουνού.
- Η είσοδος στις ζώνες απολύτου προστασίας πρέπει να περιοριστεί σε μία (Μετόχι).
- Να απαγορευτεί η διέλευση των αυτοκινήτων σε όλους τους δασικούς δρόμους με μπάρες και να επιτρέπεται μόνο με τη χορήγηση ειδικής άδειας για επισκέψεις σχολείων, επιστημονική έρευνα κλπ.
- Μετατροπή του δρόμου Μετόχι - Μον Παρνές από οδό εθνικού δικτύου σε δασικό.
- Απαγόρευση διέλευσης οχημάτων στον άξονα Μετοχίου - Αγ.Τριάδας από το τελεφερίκ και πάνω, αρχικά μετά τη δύση του ηλίου και αργότερα συνολικά. Ο εναλλακτικός τρόπος μεταφοράς αφορά σε μέσα μαζικής συγκοινωνίας (βλ. κεφάλαιο υποδομές).
- Λόγω της αυξανόμενης έντασης και μετάλλαξης πολλών υπαίθριων δραστηριοτήτων σε νέες μορφές, πρέπει οι αποφάσεις για έλεγχο ή περιορισμό τους να αναθεωρούνται κάθε 5-10 χρόνια τουλάχιστον.
- Εκδηλώσεις στους χώρους Δ.Α. πρέπει να γίνονται μόνο μετά από σχετική άδεια του Φορέα Διαχείρισης και του Δασαρχείου.